

УДК 37.036+373

СУЧАСНІ ТЕХНОЛОГІЇ ЕСТЕТИЧНОГО ВИХОВАННЯ МОЛОДШИХ ПІДЛІТКІВ НА УРОКАХ МИСТЕЦТВА

Золотарьова О. О.

У статті висвітлено особливості впровадження педагогічних технологій у навчально-виховний процес загальноосвітньої школи. Представлено технології естетичного виховання молодших підлітків на основі інтегративного підходу до вивчення мистецтва.

Ключові слова: естетичне виховання, технології, уроки мистецтва, молодші підлітки.

В статье освещены особенности внедрения педагогических технологий в учебно-воспитательный процесс общеобразовательной школы. Представлены технологии эстетического воспитания младших подростков на основе интегративного подхода в изучении искусства.

Ключевые слова: эстетическое воспитание, технологии, искусство, младшие подростки.

The article highlights peculiarities of introduction of pedagogic technologies into the teaching and educational process in general education school. The author describes technologies of aesthetic education of junior teenagers on the basis of integrative approach to studying art.

Key words: aesthetic education, technologies, art lessons, junior teenagers.

Модернізація навчально-виховного процесу у загальноосвітніх школах все більш потребує розробки та впровадження нових педагогічних технологій, які забезпечують чітку й ефективну організацію навчальних занять, виражають шляхи і засоби досягнення цілей навчання і виховання. Особливої значущості в умовах сьогодення набуває необхідність впровадження технологій естетичного виховання учнівської молоді, які зорієнтовані на формування культури почуттів, розвиток загальних та художніх здібностей, художньо-образного мислення, універсальних якостей творчої особистості, виховання в учнів естетичного ставлення до дійсності.

Могутнім засобом естетичного розвитку особистості є мистецтво. Мистецтво має унікальні можливості впливу на людину, тому художньо-естетичне виховання учнів на уроках мистецтва – це не лише процес набуття художніх знань і вмінь, а, насамперед, універсальний засіб особистісного розвитку школярів на основі виявлення індивідуальних здібностей, різнобічних естетичних потреб та інтересів.

Мета статті – окреслити сутність та особливості впровадження технологій естетичного виховання молодших підлітків на уроках мистецтва.

Для визначення сутності та змісту технологій естетичного виховання учнів на уроках мистецтва розглянемо більш детально широке поняття – "педагогічна технологія".

Слово "технологія" походить від грецьких "techne" – поняття, вчення і "logos" – майстерність, мистецтво. У довідковій літературі "технологія" тлумачиться як "сукупність знань про способи й засоби здійснення виробничих процесів" [4]. Загалом, технологія як феномен є важливою складовою історії людства, формою вираження інтелекту, сфокусованого на розв'язанні важливих проблем буття, синтезом розуму і здібностей людини.

Слід зазначити, що думки про технологізацію навчально-виховного процесу висловлював ще Я. А. Коменський, однак тривалий час термін "технологія" залишався поза межами понятійного апарату педагогіки, відносився до технократичної мови. Уявлення про технологізацію навчання актуалізувалися і більш конкретизувалися у ХХ ст. з впровадженням досягнень технічного прогресу в різні сфери теоретичної і практичної діяльності. У 20-х роках ХХ ст. послідовно впроваджував у життя ідею виховання як технологічного процесу видатний український педагог А. Макаренко.

Сьогодні, за наявності численних наукових розробок технологізації навчального процесу (І. Бех, Н. Пехота, Г. Селевко, Л. Масол), в освітній теорії та практиці утвердилась категорія "педагогічна технологія", що полягає у використанні найбільш раціональних шляхів навчання. Педагогічна технологія розглядається вченими-педагогами як система принципів, способів і регулятивів, що застосовуються у навчанні та вихованні і гарантують очікуваний результат [2; 3; 4]. До педагогічних технологій відносяться і технології естетичного виховання, що спрямовані на формування естетичного ставлення школярів до навколишньої дійсності засобами мистецтва.

Технологія естетичного виховання, як і будь-яка інша педагогічна технологія, має певну структуру, що виявляється через систему необхідних і достатніх елементів, пов'язаних між собою внутрішньою логікою. Структуру технології естетичного виховання ми розглядаємо на основі дослідження Г. Селевка [4] як єдність таких елементів:

а) концептуальна основа з філософським, психологічним, педагогічним обґрунтуванням цілей;

б) змістова частина: мета навчання (загальна і конкретна); зміст навчального матеріалу;

в) процесуальна частина – технологічний процес: організація навчального процесу, методи і форми навчальної діяльності учнів, методи і форми роботи вчителя, діяльність учителя з керування процесом засвоєння матеріалу, діагностика навчального процесу.

Естетичне виховання учнів у процесі вивчення мистецтва передбачає використання взаємозв'язку різновидів художньої творчості, взаємопроникнення між предметних зв'язків мистецьких дисциплін, а отже – має ґрунтуватися на інтегративному підході. Саме інтегративний підхід (від лат. *integrum* – ціле, *integratio* – відновлення) сприяє формуванню уявлень учнів про цілісність художньої картини світу та розвитку естетичного ставлення до навколишньої дійсності.

З урахуванням основних позицій інтегративного підходу, у процесі нашого дослідження розроблено технології естетичного виховання учнів 5–6-х класів на уроках мистецтва. Основними положеннями розробки та впровадження у навчально-вихований процес означених технологій було окреслено:

- єдність навчання, виховання і розвитку учнів;
- цілісність розуміння мистецтва на основі інтеграції знань щодо художнього образу світу;
- емоційно-ціннісне ставлення до мистецтва на основі духовно-світоглядних орієнтацій та особистісного досвіду художнього спілкування;
- творча самореалізація та самовираження особистості учня засобами художньо-практичної діяльності на основі перенесення мистецьких знань у різні види художньої творчості, розширення досвіду художньої діяльності.

Означене стало підставою для визначення таких педагогічних принципів: єдності навчальної і виховної дії; цілісності навчального процесу та інтеграції змісту навчальної діяльності; емоційної насиченості та творчого спрямування навчального процесу. На основі таких принципів було розроблено: *технологію комплексності вивчення художніх образів мистецтва, ігрову технологію та асоціативну технологію естетичного виховання учнів на уроках мистецтва*, що ґрунтувалися на інтегративному підході до вивчення мистецтва.

Технологія комплексності вивчення художніх образів мистецтва спрямовується на поглиблення знань учнів щодо специфіки художньо-образної мови кожного з видів мистецтва та розуміння її цілісності, розширення мистецького тезаурусу (єдність універсальних понять: ритм, форма, динаміка, композиція тощо) та формування емоційно-естетичного ставлення учнів до художніх образів (проведення художніх паралелей між художніми образами різних видів мистецтва та дійсністю, стимулювання учнів до особистісного переживання їх змісту, активізація художніх вражень та досвіду художнього спілкування).

Дана технологія передбачає використання таких методів: проведення художніх паралелей; співставлення та порівняння художніх образів різних видів мистецтв; змістових порівнянь та узагальнень у процесі сприймання мистецтва. Технологія передбачає використання як урочних, так і позаурочних форм роботи, групових та індивідуальних занять. Реалізується у процесі теоретичного вивчення категоріального

апарату мистецтва, усвідомлення та сприйняття учнями художнього змісту мистецьких творів та у практичній художньо-творчій діяльності.

Ігрова технологія естетичного виховання учнів на уроках мистецтва передбачає привнесення ігрових методів у виховний процес.

Оскільки у молодших підлітків, поряд із почуттям дорослості, все ще залишається потреба в ігровій діяльності, вивчення мистецтва значно активізується через наповненість навчально-виховного процесу ігровими ситуаціями та ігровими методами інтегрованого типу (ігри-імпровізації, кросворди, ребуси, анкети-малюнки, практичні завдання пошукового ігрового типу тощо).

Ігрові методи, як відомо, значно активізують пізнавальну та пошукову діяльність учнів, стимулюють їх творчу активність та самовияв, закріплюють минулий досвід у цікавих для школярів формах занять. Ігрові методи спонукають учнів до самостійного пошуку зв'язків, аналогій, паралелей між видами мистецтв та вміння використовувати набуті мистецькі знання відповідно до поставлених художньо-творчих завдань.

Ігрова технологія естетичного виховання використовується у різних формах роботи: колективних, групових, парних, індивідуальних, комбінованих. Використовується як для контролю та перевірки опанованого теоретичного матеріалу, так і в практичній художньо-творчій діяльності.

Асоціативна технологія займає особливо важливе місце у процесі естетичного виховання учнів на уроках мистецтва. Вважаємо, що саме стимулювання асоціацій (слово "асоціація" походить від латинського *associatio*, означає з'єднання, сполучення) у мистецькому навчанні учнів забезпечує створення суб'єктивного образу художніх предметів та явищ, що вивчаються. Як зазначає С. У. Гончаренко, "в асоціаціях ніби закріплюється знову минулий досвід людини, її попередня практика" [1, с. 31]. Асоціації сприяють поєднанню та співставленню художніх образів різних видів мистецтва, близьких за змістом (І. Шамо "Берізка" – з пейзажами І. Левітана; П. Чайковський "Баба Яга" – з картиною І. Васнецова, музичні образи О. Скрябіна (Прелюдії) – з портретами І. Врубеля; образи прелюдій К. Дебюссі – поезією К. Бальмонта та ін.). Тож асоціації акцентують увагу учнів на сутність змісту художнього образу, допомагають набути досвід їх естетичного сприймання, оцінювання, осмислення.

Оскільки специфіка художньої інформації музичного образу полягає в тому, що вона містить знання не про об'єкт, а про значення, смисли, цінності, які об'єкт має для суб'єкта (М. Каган), теоретичний рівень асоціацій уможливується доповненням емпіричних асоціацій, що виникають внаслідок особистісно-чуттєвих вражень художнього сприймання і ґрунтуються на психологічних механізмах *синестезії* – співвідчуття, що виникають внаслідок взаємовпливу образів різних видів мистецтв і зумовлюються інтегративною природою чуттєвого осягнення їх художнього смислу (О. Рудницька).

Так, методами асоціативної технології є: порівняння та аналогії, особисті асоціації, синестезія. Використовуються вони як в урочній, так і в позаурочній мистецькій діяльності.

Отже, запропоновані технології естетичного виховання молодших підлітків на уроках мистецтва, а саме: *технологія комплексності вивчення художніх образів мистецтва, ігрова технологія та асоціативна технологія*, – розроблені на основі інтегративного підходу з урахуванням сучасних вимог до естетичного розвитку школярів і можуть бути використаними вчителями мистецьких дисциплін загальноосвітніх шкіл.

Література

1. Гончаренко С. У. Український педагогічний словник / С. У. Гончаренко. – К. : Либідь, 1997. – 375 с.
2. Масол Л. М. Концепція художньо-естетичного виховання учнів у загальноосвітніх навчальних закладах / Л. М. Масол // Інформаційний збірник МОНУ. – 2004. – № 10. – С. 4–9.
3. Селевко Г. К. Современные образовательные технологии : учеб. пособие / Г. К. Селевко. – М. : Народное образование, 1998. – 256 с.
4. Философский словарь / ред.-сост. И. В. Андрущенко, О. А. Вусатюк, С. В. Линецкий, А. В. Шуба. – К. : А.С.К., 2006. – 1056 с.